

ПРАКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЕКТУВАННЯ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕГІОНУ

Бірюкова М.В.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Сьогодні проектування глибоко проникає в ті галузі, де раніше його застосування вважалося неможливим. Цілком природно, що освіта як глобальне і дуже специфічне соціальне явище, яке отримало буквально повсюдне поширення і розвиток, не може бути поза зоною спеціальних прогностичних і проектних досліджень. Адже освіта принципово працює на майбутнє, зумовлюючи на перспективу якість кожної людини, а разом з цим і економічний, соціальний, моральний, духовний потенціал і капітал регіону, суспільства, цивілізації в цілому. Таким чином, проектування системи освіти не лише можливо, але й необхідно.

Як правило, проблеми освіти вивчаються у рамках об'єктивістської традиції дослідження соціальних проблем, тоді як потужний потенціал для їх аналізу у вигляді методологічної основи дослідження міститься в теоретичних положеннях феноменології, етнометодології та символічного інтеракціонізму, закладених в працях П. Бергера, Г. Блумера, Г. Гарфинкеля, І. Гофмана, Дж. Дугласа, Т. Лукмана, Дж. Міда, А. Щюца. Досліджуючи природу соціальної реальності, прибічники цих підходів розглядали соціальний світ як продукт людської суб'єктності: люди визначають, інтерпретують і надають значення світу через свої повсякденні дії та інтеракції. Застосування суб'єктно-праксиологічного підходу до вивчення соціальної реальності дозволяє найглибше досліджувати процес практикоорієнтованого розвитку освіти в соціокультурному полі (регіоні), що змінюється.

Необхідно відмітити, що сучасні трансформаційні процеси, які визначають стратегію перетворення і реформування вітчизняної як загальнодержавної, так і регіональної освіти, поки не змогли забезпечити системних, стійких результатів. В Україні свідомі масштабні реформи йдуть, як правило, «згори». На наш погляд, подальший розвиток системи освіти неможливий без доповнення

галузевої вертикалі управління горизонтальними праксисами суспільно-державного управління, самоврядування та кооперації. Прикладами таких горизонтальних праксисів в освіті може виступати організація кластерів, освітніх асоціацій і комплексів освітніх установ. Проте, поява освітніх практик, заснованих на кооперації та співпраці, не набула ще загального характеру, а швидше, можна говорити, про наявність «малих форм» проектів самоорганізації в освіті і про часткове спрацьовування ефекту синергетики.

Найбільш прийнятним рівнем реалізації проекту заохочення самоорганізації та формування суспільно-державного проекту є мезорівень, оскільки саме в регіоні дистанція між суб'єктами освіти для організації процесу ухвалення оптимальних управлінських рішень і контролю за їх виконанням досить коротка. З іншого боку, згідно Луману, система завжди менш складна, чим її зовнішнє середовище. Раз системи не можуть порівнятися по складності зі своїм зовнішнім середовищем, вони виробляють нові підсистеми і встановлюють між ними різні співвідношення, щоб ефективно взаємодіяти зі своїм середовищем. Проектуючи цю тезу на освіту, можна сказати, що у рамках цієї системи виникають освітні підсистеми регіонального рівня, які дозволяють ефективніше і результативно налагоджувати взаємодію із зовнішнім середовищем регіону, де між усіма зацікавленими сторонами встановлено партнерство, ув'язнені «соціальні контракти».

З одного боку, відкритість системи освіти створює різноманіття інтересів, звернених до освіти з боку держави і суспільства, тобто деяку невизначеність «соціального замовлення». З іншого боку, в системі освіти створюється різноманіття форм її функціонування, досягнення особистісних, регіональних, державних і глобальних цілей, що відповідають не лише соціальному різноманіттю, що склалося, але і можливому різноманіттю майбутнього, що забезпечує.

Як елемент соціуму освіта повинна гнучко адаптуватися до змін соціального середовища, що швидко відбуваються у наш час, і, як наслідок, змінюватися сама, але в якості соціального і частково консервативного організму освіта слабо реагує на соціальні зміни. У зв'язку з цим освіта стоїть

перед завданням формування нової форми і структури, у яких будуть точніше враховані можливості реагування і адаптації освіти на інтереси соціокультурного довкілля регіону. За цією схемою соціальний об'єкт адаптується до зовнішнього середовища і забезпечує досягнення своїх цілей, що і є завданням проекту з розвитку, згідно з класичним визначенням теорії.

У основі створення такого проекту лежить апріорне припущення, що оскільки в соціальному середовищі регіону протікають процеси самоорганізації, то і соціальні структури, які виникають в результаті їх дії, повинні мати усі характеристики, властиві аттрактивним самоорганізаційним структурам, що виникають в середовищах будь-якої іншої природи. Проект соціального партнерства має характерні ознаки, які виділяють його з ряду інших проектів – інвестиційних, соціальних, організаційних, економічних. Розвиток соціального партнерства диктується необхідністю збереження стійкої нерівноваги соціальної системи.

Теоретичний опис структурних трансформацій в системі освіти також пов'язаний з новими концептуальними підходами до вивчення взаємодій між корпоративними соціальними суб'єктами. В сукупності ці взаємодії утворюють соціальний капітал, що є необхідною умовою мобілізації колективних ресурсів в сучасних суспільствах. У перехідних соціальних структурах, де інституціональні форми обміну і довіри зруйновані або не сформувалися, обіг соціального капіталу здійснюється в обхід нормативних систем, а іноді всупереч їм.